

Waterleermuizen

H. HUIJTEMA, 1991. Watervleermuizen (Myotis daubentonii) in de Amsterdamse Waterleidingduinen; jachtbiotoopkeuze in relatie tot insectenaanbod. Rijksuniversiteit Groningen.

De Watervleermuis behoort tot de kleinste van de Nederlandse vleermuissoorten. De jachtvlucht wordt gekenmerkt door een snelle rechtlijnige vlucht met snelle korte wendingen. Behalve door deze vlucht, die zelden hoger dan 50 cm boven het wateroppervlak wordt uitgevoerd, valt de Watervleermuis op door zijn witte buik, die "oplicht" wanneer de dieren met een lamp beschenen worden. In rust kan de soort herkend worden aan de relatief grote voeten waarmee het voedsel van het oppervlak (zelfs kleine visjes) vangt.

Uit het onderzoek komt naar voren dat van de vier onderzochte watersystemen in het Amsterdamse duingebied (winkanalen, toevoersloten, geulen en kwelplassen) de winkanalen door de Watervleermuis geprefereerd worden. De toevoersloten spelen een belangrijke rol als trek- en verbindingsroute. De verschillen in vleermuis activiteit tussen de verschillende watertypen wordt verklaard door de onderlinge verschillen in begroeiing en muggendichtheid. Daar waar de muggendichtheid het hoogst is wordt de hoogste vleermuis activiteit aangetroffen. Bij hardere wind treedt een verschuiving van activiteit op naar meer beschutte biotopen. L.B.

Begrazing in Noord-Holland

STICHTING VRIJWILLIG NATUUR- EN LANDSCHAPSBEHEER NOORD-HOLLAND, 1991. De Groene Hollander 17/18. Themanummer; Begrazing in Noord-Holland. Te bestellen door overmaking van f4,- op giro 2635373 t.n.v. Stg. VNLB te Haarlem o.v.m. De Groene Hollander 1991, 17/18.

In de provincie Noord-Holland zijn momenteel 35 gebieden die begraasd worden. Belangrijkste redenen waarom tot begrazing wordt overgegaan zijn het creëren van (kleinschalige) differentiatie en variatie in het terrein en het tegengaan van verruiging en verbossing. In het themanummer worden o.a. twee duingebieden beschreven waar begraasd wordt, namelijk de duinen van Texel en het Zwanewater. In beide gebieden blijken de resultaten positief te zijn. L.B.

Archeologie in Den Haag

GEMEENTE DEN HAAG, DIENST STADSBEHEER, 1992. Tussen Hof en Herberg. Archeologisch onderzoek aan de zuidzijde van het Binnenhof in Den Haag, VOM reeks 1992-I. Schriftelijk te bestellen bij Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, Hoofdafdeling Archeologie mw. L. Verhoef, Burgemeester Monchplein 14, Den Haag. Prijs f15,-. ISBN 90-73166-09-8.

De resultaten van een archeologisch onderzoek dat in 1986/1987, voorafgaand aan de nieuwbouw van de Tweede Kamer, werd uitgevoerd. Deze resultaten zijn gecombineerd met die van het historisch onderzoek naar de bewonersgeschiedenis van dit gebied. Beide onderzoeken werden uitgevoerd door de Hoofdafdeling Archeologie van de gemeente

Den Haag. Het boekwerkje is rijk geïllustreerd met tekeningen, kaarten en foto's van vondsten. In dezelfde serie van de Dienst Stadsbeheer is uitgekomen "De Archeologie van Den Haag, deel 2: de Romeinse Tijd". In deze uitgave wordt de lezer teruggevoerd naar de tijd dat de Romeinen in onze duinstreek waren neergestreken. Voor f18,- is deze uitgave onder ISBN 90-73166-14-4 te verkrijgen bij het bovenstaand adres. H.W.

Haags groen

L. DALEN GILHUYS, 1992. Haags groen, zicht op nu en toen. Uitgave: BZZTôH, Den Haag. Prijs: f19,90. ISBN 90-6291-719-4.

"Het was begonnen met een klein molshooppje en we keken er zelfs vertederd naar. Na enkele proefboringen lagen er drie ochtenden later drie nieuwe, fors geschapen hopen. Na het slaan van de eerste paal was hij nu serieus bezig een nieuwe woonwijk uit de grond te stampen. Ten koste van het groen. Protesten werden weggevuifd. Economische noodzaak, stond er op het bordje, dat hij even uit een molshoop liet steken."

Op verzoek van de Haagse Natuurbescherming maakte journalist Dalen Gilhuys een wandeltocht door Haagse parken, buitenplaatsen en duingebieden. De soms liederlijke beschrijvingen worden afgewisseld met overpeinzingen over hoe het eens geweest moet zijn, geschiedkundige feiten en hedendaagse politiek, dit alles doorspekt met een flinke dosis humor. Een leuk boekje voor iedere Hagenaar die het stadsgroen een warm hart toe draagt. L.B.

Haagse beek

M. VAN DOORN, J. MENNEMA, 1992. De Haagse Beek. Een natuurhistorische verkenning. Uitg: Sea Press, Den Haag. ISBN 90-73930-03-0. Prijs: f19,50.

"Parijs ligt aan de Seine, door London stroomt de Theems en Amsterdam ligt aan de Amstel en het IJ. En Den Haag? Den Haag ligt aan De Beek." Dat is het begin van het boekwerkje over de voor menig niet Hagenees onbekende Haagse "rivier" De Beek: een inmiddels sterk gekanaliseerde en grotendeels onherkenbaar geworden duinbeek. Na het lezen van het boekje, dat rijk geïllustreerd is met foto's, tekeningen en kaarten, is de lezer niet alleen veel te weten gekomen van De Beek maar ook over de geschiedenis van tal van plekjes en wat er op die plekjes groeit en bloeit.

De Beek is waarschijnlijk ontstaan als een duinbeekje ook wel duinrel genaamd, dat de afvoer van zoet, voedselarm kwelwater uit de duinen naar het polderland verzorgde. Oorspronkelijk was het niet één beek maar een heel stelsel van duinrellen, zijrellen en dwarsrellen. De Beek loopt van het Schapenatjes duin, via Segbroek, langs Meeren Bos en Zorgvliet, door de Heet (het gebied ten noorden van de Laan van Meerdervoort), langs Buitenrust en Rustenburg (op de plek waar nu het Vredespaleis staat) waarna De Beek ondergronds verdwijnt en tenslotte eindigt in het Schevingse Veer. Nu heeft De Beek een drainage functie voor de Delflandse polder en moet te aller tijden een overschot aan water elders op kun-

nen vangen. Waterplanten worden uit haar loop verwijderd en oeverplanten kunnen niet wortelen op de stijle stenen oevers. Maar, er zijn plannen om De Beek nieuw leven in het blazen. Daarvoor moet schoon, voedselarm water door De Beek worden geleid. Dan kunnen met wat hulp planten en dieren karakteristiek voor dit milieu terug verwacht worden. L.B.

Coastline

EUROPEAN UNION FOR COASTAL CONSERVATION. COASTLINE 1992-1/2 (48 pp).

Leden van de EUCC krijgen Coastline gratis toegestuurd. De lidmaatschapsbijdragen voor 1992 zijn: Personen f30,-; particuliere natuurbeschermingsorganisaties f50,-; bedrijven f250,-; bibliotheken f100,-. Opgave: EUCC, Postbus 11059, 2301 EB Leiden.

Coastline is het nieuwe, Engelstalige kwartaalblad van de EUCC. Het verschijnt in een oplage van 2000 in 33 landen. In dit eerste nummer wordt o.a. aandacht besteed aan de Coto Doñana, de kust van Valencia, wetlands langs de Middellandse Zee en het bevat een 16 pagina's dik kleurenkatem over het Noord-Hollands Duinreservaat. In vaste rubrieken wordt de lezer op de hoogte gehouden van de laatste ontwikkelingen op het gebied van beleid, beheer en onderzoek, nieuwe (inter)nationale publicaties, interessante artikelen in wetenschappelijke tijdschriften, congressen, conferenties enz.

Met dit blad heeft de EUCC een pan-Europees forum gecreëerd voor de uitwisseling van ideeën tussen allen die zich in Europa bezig houden met het behoud, beheer en onderzoek van de kust. Een "must" voor iedere kustliefhebber die over zijn landsgrenzen heen wil kijken. L.B.

Duinen in gomdruk

HARM BOTMAN, 1992. Duinen, Gomdrukken van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Uitg. De Vrieseborch, Haarlem. Prijs f28,50. ISBN 90-6076-357-2.

In het najaar van 1992 verscheen een bijzonder boekje van de hand van fotograaf Harm Botman, waarin twaalf drieluiken in gomdruk zijn opgenomen van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Botman heeft jarenlang aan dit project gewerkt, dat geresulteerd heeft in een expositie van twaalf meterslange drieluiken. Botman is geboren en getogen op het landgoed Woestduin nabij de Amsterdamse Waterleidingduinen en verbeeldt met de serie drieluiken het landschap van zijn jeugd. Het resultaat is indrukwekkend en uniek te noemen. Door het gebruik van gomdruk, een oude fotografische afdructechniek, lijkt het alsof de tijd van Thijsses, Heimans en Burdet herleeft. Het boekje ademt een melancholische sfeer die de duinliefhebber doet terugverlangen naar de tijd dat de blonde top der duinen werd bezongen. De foto's geven het platonisch idee weer van duinen; de ruimte, eenzaamheid en ontbaarheid van de duinen op een ongeëvenaarde wijze weergegeven. Een aanbeveling voor de boekenkast. H.W.

Vlinderatlas

F.A.BINK, *Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa*. Uitg. Schuyt & Co. Prijs f125,- (voor leden van de Provinciale Landschappen en Natuurmonumenten f98,50 exclusief verzendkosten). ISBN 90-6097-318-6.

Weinig boeken zullen bij het verschijnen reeds een antiquarische waarde hebben die naar verwachting boven de nieuwprijs ligt. Zo een boek is de eind vorig jaar verschenen *Ecologische atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa*. Het is daarom te hopen dat uitgever Schuyt voldoende boeken in voorraad heeft, want deze kathedraal onder de Nederlandse natuurboeken mag bij geen enkele zichzelf respecterende natuurliefhebber ontbreken. Het 512 pagina's dikke boek is geïllustreerd met 1600 kleurenfoto's van vlinders, poppen en rupsen. En voor wie wil weten waar de 145 soorten dagvlinders voorkomen voorziet het boek in overzichtelijke verspreidingskaarten.

De auteur, bioloog Bink, is verbonden aan het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) en heeft het afgelopen decennium kris-kras door Europa gereisd om de in deze bijbel genoemde soorten te bestuderen en op de dia vast te leggen.

Vlinders hebben vanwege hun kleurrijke verschijning altijd al tot de verbeelding gesproken. Maar vooral de afgelopen tien jaar zijn dagvlinders in toenemende mate in de belangstelling gekomen. Sinds de oprichting van de Vlinderstichting in 1983 is deze ontwikkeling versneld en is de bescherming van vlinders en het scheppen van vlindervriendelijke biotopen populair geworden. Ook in stadstuintjes worden steeds vaker vlinders geïnviteerd met de zakjes vlinderbloemenzaad van Natuurmonumenten.

Na de *Ecologische Flora van Eddy Weeda* c.s. en de *Broedvogels van Noord-Holland* op ecologische grondslag nu dan ook een ecologische vlinderatlas.

Een ecologische benadering biedt de mogelijkheid verbanden te leggen tussen het organisme en zijn leefomgeving waardoor de lezer een beter inzicht krijgt in de samenhang en wisselwerking tussen bijvoorbeeld vlinder, landschap en vegetatie. Bink onderscheidt een aantal categorieën zoals de "gefixeerden" of de "gewieksten". De eerste categorie is sterk gericht op een bepaalde plantensoort en lopen daarom sneller de kans te verdwijnen als die plantensoort afneemt dan minder kieskeurige soortgenoten. Het *Gentiaanblauwtje* is een goed voorbeeld van een gefixeerde soort. Maar het kan nog slechter aflopen met de nog selectievere soorten die Bink terecht de "kwetsbaren" noemt. De "gewieksten"

daarentegen zoals de Citroenvlinder redden het wel en weten keer op keer hongerige vogels te ontwijken.

Het aardige van vlinders is dat men in principe niet de natuur in hoeft als men over een tuin beschikt. Zelfs op een balkon is het mogelijk om enkele van de twaalf tuinvlinders naar een bloemrijke bak te lokken. Maar in de natuur is de kans natuurlijk groter om de overige 62 Nederlandse soorten waar te nemen. Wie benieuwd is welke soorten voorkomen in de duinen kan elders in dit nummer van DUIN lezen welke soorten vlinders voorkomen in de duinen van Zuid-Kennemerland. Wel eerst even de vlinderatlas kopen. H.W.

Noordzeeatlas

INTERDEPARTEMENTALE COÖRDINATIE-COMMISSIE VOOR NOORDZEE-ANGELEGENHEDEN. 1992. *Noordzeeatlas*. Uitg. Stadsuitgeverij Amsterdam. ISBN 90-5366-046-1.

In het kader van het Actieprogramma Harmonisatie Noordzeebeleid 1989-1992 heeft de ICONA het ruimtegebruik van de Noordzee op een rij gezet hetgeen gereïsoleerd heeft in een overzichtelijke atlas van bijna 100 pagina's. Vrijwel alle sectoren worden in kaart gebracht en door een heldere tekst ondersteund. Zo worden de onder meer de chemische en fysische kenmerken van de Noordzee in kaart gebracht, maar ook de flora en fauna, het scheepvaartverkeer, de visserij en delfstofwinning en de effecten van het ruimtegebruik op het milieu. Met de bijgeleverde overheadsheets kan men terugvinden in welk deel van het Nederlands Continentaal Plat het zoutgehalte 30 gram per liter is, waar de verspreiding van eenjarige tong 122,4 is, waar militaire oefengebieden liggen of hoe het is gesteld met de wratziekte in de bot. Alleen jammer dat de Waddenzee in het ene kaartje wel en in een ander kaartje weer niet betrokken wordt. Zo valt de Waddenzee buiten het kaartje "Gebieden met hoge natuurwaarden", maar telt wel mee bij "Makreel gevangen in 1990". Nu is het algemeen bekend dat de Waddenzee een hoge natuurwaarde heeft, maar omdat de atlas de pretentie heeft als discussiestuk te dienen tussen overheid en gebruikers, was het beter de Waddenzee consequent bij de uitwerking te betrekken. Niettemin een geslaagd en informatief boek. H.W.

Wateroïsie

VERENIGING VAN EXPLOITANTEN VAN WATERLEIDINGBEDRIJVEN IN NEDERLAND VEWIN. 1992. *Duinen en drinkwater, doordacht en duurzaam*. VEWIN-jaarbrochure Grondstoffen 1992. Gratis verkrijgbaar bij VEWIN, telefoon 070-3953535.

Eind vorig jaar bood de VEWIN staatssecretaris Gabor (natuurbeheer) een brochure aan waarin de duinvisie werd ontvouwd van de gezamenlijke drinkwaterbedrijven. Kern van de brochure is de gedachte dat waterwinning en natuurbeheer in de duinen goed met elkaar zijn te verenigen en wederzijds zelfs "bevruchtend" kunnen werken. En het moet gezegd worden, de uitgangspunten die de VEWIN inneemt zijn redelijk positief ten opzichte van bescherming en ontwikkeling van de duinen als natuurgebied. Jammer is echter dat de VEWIN positieve mogelijkheden blijft aanprijzen ten aanzien van oppervlakte-infiltratie in de duinen. Een gemiste kans is dat diepinfiltratie in de duinzoom niet als uitgangspunt

wordt genomen voor de ontwikkeling van een doordachte en duurzame toekomst van de drinkwatervoorziening. Enigszins slordig is dat bij "bronnen en referenties" de natuurvisie van de Stichting Duinbehoud nog als concept wordt opgevoerd. Bij het uitkomen van de VEWIN-brochure was onze definitieve versie "Duinen voor de wind" al ruim zes maanden oud.

Bij de aanbieding van de VEWIN-brochure aan de staatssecretaris zegde deze toe de brochure onder de aandacht van de Natuurbeschermingsraad te brengen ter aanvulling van de door de Stichting Duinbehoud gepresenteerde visie. H.W.

Onlangs verschenen

VERENIGING VOOR NATUUR- EN VOGELBESCHERMING "NOORDWIJK", 1992. *Broedvogelinventarisatie Amsterdamse Waterleidingduinen, 1991*.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de broedvogelinventarisaties over 1991 in de diverse gebieden. Opvallende resultaten zijn dat het aantal tapuiten en boompeepers afgenomen is, dat het totale aantal soorten broedvogels niet verder toeneemt en dat ook het aantal broedparen gestabiliseerd is.

VOGELWERKGROEP ZUID-KENNEMERLAND EN RINGGROEP 'HET PARADIJSVELD', 1992. *Jaarverslag 1984 t/m 1986; Ornithologische Onderzoeken in de Amsterdamse Waterleidingduinen*.

Naast een overzicht van de veldwaarnemingen in deze periode bevat het verslag o.a. een overzicht van de broedpopulatie van watervogels, een verslag van de roofvogelstand en er worden aanbevelingen gedaan voor vogelvriendelijk waterpeil beheer.

W.J. KUIJPER, 1992. *De vroegere vegetaties in de natte duinvalleien ten zuiden van Zandvoort (Amsterdamse Waterleidingduinen)*. Instituut voor Prehistorie, Rijksuniversiteit Leiden.

Een technisch-wetenschappelijk verslag over het onderzoek van veenmonsters uit het duingebied op plant- en dierresten. Aan de hand van deze bevindingen kan een beeld worden geschetst van de plantengroei en de dierlijke aanwezigheid door de tijd.

IR. B. ROMIJN, 1991. *Het Natuurbeleid van de Europese Gemeenschap*. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Een praktisch naslagwerk met een overzicht van activiteiten, regelgeving en fondsen op het gebied van EG-natuurbeleid. Daarnaast schetst het rapport mogelijkheden voor een verdere ontwikkeling van het natuurbeleid in de Europese Gemeenschap.

INSTITUTE FOR EUROPEAN ENVIRONMENTAL POLICY, 1991. *Towards a European Ecological Network*. ISBN 90-7495-01-1.

Een eerste poging tot uitwerking van het concept van een Europees Ecologisch Netwerk.

Erratum

Op pagina 9 van DUIN 92/4 zijn in tabel 1 enkele kleine fouten geslopen. De dichtheden in de tabel zijn weergegeven per vierkante meter (i.p.v. de vermelde meters). De consumptie van plantenmateriaal per individu bij aaltjes moet 5,5 microgram zijn (i.p.v. de vermelde 5,5 gram). De consumptie van plantenmateriaal door mijten bedraagt 20.000 kg per jaar.

